

Klub glavnih ekonomista
banaka članica HUB-a
Pogledi br. 2/2008

Sustav potpora – dovoljan (2)

Obrada ankete: Arhivanalitika, svibanj 2008.

Pet većih hrvatskih banaka upošljava glavne ekonomiste i/ili osobe zadužene za strateški razvoj. Hrvatska udruga banaka osnovala je njihov klub. Cilj je povremenim anketama prikazati reprezentativno mišljenje glavnih ekonomista o najvažnijim gospodarskim kretanjima i očekivanjima. U drugom ovogodišnjem broju „Pogleda“ kluba glavnih ekonomista prikazujemo rezultate ankete o državnim potporama gospodarstvu. Anketa je provedena tijekom mjeseca svibnja.

Anketa je sadržavala deset pitanja koja su oblikovali sami glavni ekonomisti:

- (1) ocijenite efikasnost sustava potpora (1-5);*
- (2) narušavaju li potpore tržišno natjecanje?;*
- (3) biraju li se sektori za potpore na ekonomski opravdan način?;*
- (4) imate li saznanja o tome kako vlada određuje je li potpora najbolji oblik poticaja za pojedino poduzeće?;*
- (5) imate li saznanja koje se analize provode kako bi se utvrdilo je li novac utrošen efikasno?;*
- (6) treba li uvesti alternativne mehanizme potpore ne bi li se one smanjile?;*
- (7) kakvi su makroekonomski učinci sadašnjega sustava potpora?;*
- (8) jesu li potpore previsoke?;*
- (9) kako potpore utječu na brzinu provođenja strukturnih reformi?;*
- (10) koliko na potpore utječu oni koji ih primaju?*

Ekonomisti su suglasni – dovoljan (2)

Četiri od pet ekonomista ocijenilo je efikasnost sustava potpora s dovoljan (2) na skali od 1-5. Jedan ekonomist nije se mogao odlučiti između ocjena dovoljan i dobar pa je dodijelio ocjenu 2-3. Rezultat nije neočekivan, kao što nije neočekivan ni

potpuni stupanj suglasnosti ekonomista oko većine pitanja iz ankete.

Svi ispitanici smatraju da:

- sadašnji sustav potpora ima negativan učinak na tržišno natjecanje odnosno konkurentnost,
- sektori za potpore ne biraju se na ekonomski opravdan način,
- nisu poznate metode kako vlada procjenjuje je li potpora najbolji način poticaja za pojedina poduzeća,
- nisu poznate analize koje se provode kako bi se utvrdilo je li novac poreznih obveznika efikasno utrošen,
- potpore usporavaju strukturne reforme, i
- korisnici potpora imaju snažan utjecaj na njihovo dodjeljivanje.

Suglasnost postoji i u pogledu ekonomskih učinaka potpora na BDP, zaposlenost i ostale važne ekonomske veličine. Ekonomisti upozoravaju da pri sagledavanju spomenutih učinaka treba razlikovati kratki i dugi rok. Ističu da u kratkom roku potpore imaju pozitivan učinak na proizvodnju i zaposlenost, no u dugom se roku očituju negativni učinci. Pritom je važno uočiti da u dugom roku učinak ne mora biti negativan u apsolutnom smislu. Negativan se učinak očituje kroz ostvarenje manjeg gospodarskog rasta od mogućeg. Drugim riječima, izdašne i neefikasne potpore smanjuju potencijalno ostvarivi BDP u dugom roku.

Ispitanici su vrlo pregledno prikazali kanale putem kojih se realizira negativni dugoročni učinak:

1. najviše se potiču radno-intenzivne aktivnosti koje su izložene oštroj konkurenciji s Istoka i koje

nedovoljno doprinose rastu dodane vrijednosti,

2. usporava se realokacija resursa u produktivnije ekonomske aktivnosti,
3. povećavaju se ukupni državni izdaci i na taj način „istiskuju“ (zamjenjuju) drugi oblici državnih izdataka koji bi mogli imati snažniji učinak na rast (npr. ulaganja u obrazovanje).

Alternativni mehanizmi potpora

Na općenitoj razini ispitanici se zalažu za veće oslanjanje na horizontalne potpore¹ koje bi trebale brže zamijeniti vertikalne potpore koje sada dominiraju. U tom smislu, najučinkovitijima smatraju:

- institucionalne reforme usmjerene poticanju poslovne klime,
- porezna rasterećenja,
- poticaje za usavršavanje radne snage,
- dobro osmišljena javno-privatna partnerstva.

Upitani za opširnije komentare na ovu temu, neki su od ispitanika ukazali na nekoliko mogućih praktičnih rješenja koja bi mogla povećati efikasnost sustava potpora:

- svaku potporu vezati uz limitirani iznos i vremenski rok korištenja,
- minimalizirati olakšice (jer one pogoduju i onima kojima potpore nisu namijenjene što dodatno narušava tržišno natjecanje) i umjesto njih koristiti izravne poticaje (npr. novčana sredstva²),
- potpore vezati uz čvrste kvantitativne kriterije.

1 Horizontalne potpore odnose se na **aktivnosti** koje treba poticati i prihvatljive društvenoj okolini, a ne samo pojedine sektore ili poduzeća. Primjer za to su: obrazovanje, razvoj i istraživanje, alternativni izvori energije – **aktivnosti** koje se provode u više ili svim sektorima.

2 Primjerice, umjesto **oslabadanja** plaćanja javnog prijevoza za određene kategorije stanovništva, što državna ili lokalna uprava čini dekretom ili odlukom, puno transparentnije bi bilo uvesti sustav **subvencija** tj. da ta uprava određeni dio subvencionira, makar on bio i 100%.

Transparentnost je ključ

Prevladavajuća mišljenja o nepoznatosti analiza na kojima se zasniva odabir ciljeva i ocjena efikasnosti potpora, te o podložnosti sustava potpora utjecaju korisnika, ukazuju na to da bi povećanje transparentnosti sustava moglo predstavljati ključ njegove reforme. Komentari nekih ispitanika ukazuju na mogućí plan akcije u tom pogledu.

Naime, transparentni i ažurni podaci o potporama koje bi stručna i šira javnost mogla pronaći na jednom mjestu potakli bi konkretnu analizu i raspravu, te umanjili učinke lobiranja korisnika. Posebno bi bilo zanimljivo vidjeti proračune statičkih i dinamičkih gubitaka javnih prihoda uslijed funkcioniranja neefikasnog sustava potpora.

Ne treba zanemariti političko-ekonomske učinke povećane transparentnosti. Uvid u konkretne brojke mogao bi bitno povećati potporu javnosti reformama i u velikoj mjeri olakšati posao kreatorima ekonomske politike.

Glavni ekonomisti ističu da su u anketi iznosili svoje osobne stavove a ne službene stavove svojih banaka odnosno njihovih uprava.